

สรุปความรู้จากการอบรม
หลักสูตร “แหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน รุ่น ๑ ปี ๒๕๖๗”
โดย ว่าที่ รต.อนรรักษ์ ศรีวิเศษ เจ้าพนักงานการเกษตรปฏิบัติงาน
สถานีพัฒนาที่ดินหนองบัวลำภู

ระบบแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ (Agri-Map Online) เป็นการบูรณาการข้อมูลพื้นฐานเชิงแผนที่ด้านการเกษตรจากทุกหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และหน่วยงานอื่น เช่น ขอบเขตการปกครองจากกระทรวงมหาดไทย โรงงานและแหล่งรับซื้อจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการด้านการเกษตรของประเทศให้มีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ มีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย เพิ่มความสะดวกในการใช้งานให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ทำให้สามารถกำหนดพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจให้เหมาะสมตามชั้นความเหมาะสมของที่ดิน และบริหารจัดการสินค้าเกษตรได้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และสามารถคาดการณ์ในอนาคตได้

บทที่ ๑ ความสำคัญของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมพัฒนาที่ดิน จัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ บรรเทาปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ซึ่งจะพิจารณาศักยภาพของพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ คุณภาพของน้ำ รวมทั้งความพร้อมของเกษตรกรในการกำหนดพื้นที่ขุดสระน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ลบ.ม. โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย ๒,๕๐๐ บาท/บ่อ โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีแผนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านต่างๆ อาทิเช่น ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ด้านที่ ๑ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านที่ ๕ การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) ประเด็นการพัฒนาที่ ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน แผนปฏิบัติการ กรมพัฒนาที่ดิน ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) ประเด็นการพัฒนาที่ ๑ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เหมาะสมด้วยระบบบริหารจัดการเชิงรุก แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างดุลยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรดินตามศักยภาพ ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่นำไปสู่ความยั่งยืนระดับจังหวัด แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ด้านที่ ๒ การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต แผนบริหารจัดการสถานการณ์ตามช่วงเวลา มาตรการรับมือฤดูฝน ปี ๒๕๖๖

แผนบริหารจัดการสถานการณ์ตามช่วงเวลา

มาตรการรับมือฤดูฝน

มาตรการที่	การดำเนินงาน/กลไก
<p>9*</p> <p>เร่งพัฒนาและเก็บกักน้ำ ในแหล่งน้ำทุกประเภทช่วงปลายฤดูฝน (ภายใน ธ.ค. - พ.ย. 69)</p> 	<ul style="list-style-type: none"> > เร่งเก็บน้ำ/สูบน้ำส่วนเกิน ในช่วงปลายฤดูฝนไปเก็บในอ่างเก็บน้ำ/แหล่งน้ำธรรมชาติไว้ในฤดูแล้ง > บริหารจัดการอ่างเก็บน้ำ/แหล่งน้ำตามเกณฑ์ปฏิบัติการอ่างเก็บน้ำ (Rule Curve) หรือเต็มศักยภาพเก็บกัก > พัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็กเพิ่มขึ้น ได้แก่ สระน้ำ หนองน้ำ บ่อน้ำตื้น เป็นต้น

มาตรการรับมือฤดูแล้ง ปี ๒๕๖๕-๒๕๖๖

แผนบริหารจัดการสถานการณ์ตามช่วงเวลา

มาตรการรองรับฤดูแล้ง

มาตรการที่	การดำเนินงาน
<p>5</p> <p>เพิ่มประสิทธิภาพ การใช้น้ำภาคการเกษตร (ก่อนและตลอดฤดูแล้ง)</p>	<p>ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกพืชเพื่อลดการใช้น้ำและเพิ่มรายได้ในพื้นที่น้ำร่อง เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปลูกพืชใช้น้ำน้อย - ปรับปรุงระบบการให้น้ำพืช - นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการน้ำ

แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๒-๒๕๖๕) ด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และแผนอื่นๆ เช่น โครงการความโปร่งใสในการก่อสร้างภาครัฐ (Infrastructure Transparency Initiative : CoST มีหลักการเพื่อสร้างความโปร่งใสในโครงการก่อสร้างภาครัฐ โดยการวางระบบให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างสู่สาธารณชนในทุก ๆ ระยะที่ดำเนินการ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มสามารถเข้าใจได้ และใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเอาผิดกับผู้มีส่วนที่รับผิดชอบได้ ในกรณีที่มีความผิดปกติเกิดขึ้นกับโครงการก่อสร้าง ซึ่งดำเนินการตาม พรบ.การจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.๒๕๖๐

กรอบระยะเวลาการดำเนินงานแผนปฏิบัติการด้านทรัพยากรน้ำ

ระยะเวลา	
พค.64-กค.64	<p>> กรมพัฒนาที่ดิน</p> <p>1. มอบหมายให้ สพข./สพด. ส่งเป้าหมายแผนงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน</p> <p>2. กผง. ตรวจสอบและรวบรวมแผนงาน-งบประมาณ เพื่อบันทึกเข้าระบบ Thai Water Plan :TWP ซึ่งประกอบไปด้วย พื้นที่ดำเนินการ เป้าหมาย งบประมาณ พิกัด Lat Long แบบรูปรายการ งบประมาณราคา ตัวชี้วัด สถานะความพร้อมฯลฯ โดย อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน SIGN OFF 1</p>
สค.64	<p>> อนุกรรมการทรัพยากรน้ำจังหวัด</p> <p>รวบรวมแผนปฏิบัติการจังหวัด ตรวจสอบ/วิเคราะห์ /พิจารณา โดย ประธาน อนุฯจังหวัด SIGN OFF 2</p>
กย.64	<p>> คณะกรรมการลุ่มน้ำ/สทช.ภาค (เลขาฯ คกส.)</p> <p>รวบรวมแผนปฏิบัติการลุ่มน้ำ 22 ลุ่มน้ำ ตรวจสอบ/วิเคราะห์ /พิจารณา โดย เลขาฯ คณะกรรมการลุ่มน้ำ SIGN OFF 3</p>
ตค.64 – ธค.64	<p>> คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ/สทช. (เลขาฯ กนช.)</p> <p>รวบรวมแผนปฏิบัติการทั่วประเทศ วิเคราะห์ /พิจารณา โดย เลขาฯ คณะกรรมการลุ่มน้ำ SIGN OFF 4 เพื่อแจ้งแผน สำนักงบประมาณ กระทรวงต้นสังกัด และหน่วยงานรัฐ อปท. เข้าสู่กระบวนการงบประมาณ</p>

บทที่ ๒ หลักการบันทึกข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับผู้ใช้งาน ๔ กลุ่ม ได้แก่

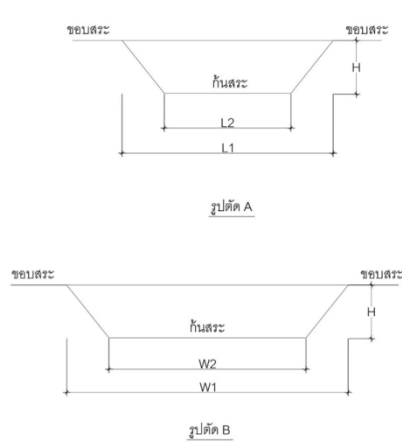
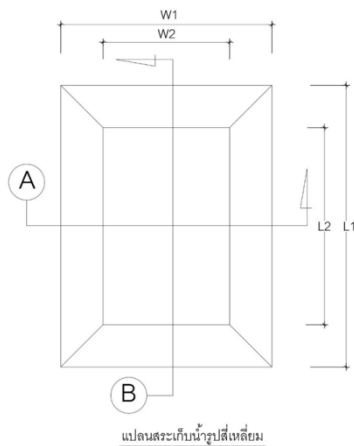
- ๑.เกษตรกรผู้ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- ๒.สถานีพัฒนาที่ดิน
- ๓.สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต
- ๔.กองแผนงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- กองแผนงานกำหนดเป้าหมายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานประจำปีงบประมาณ
- เกษตรกรลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- สถานีพัฒนาที่ดินคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
- สำนักงานพัฒนาที่ดินเขตรวบรวมและตรวจสอบรายชื่อเกษตรกร แล้วส่งต่อข้อมูลให้แก่กองแผนงานเพื่ออนุมัติต่อไป
- กองแผนงานตรวจสอบและอนุมัติรายชื่อเกษตรกร
- สถานีพัฒนาที่ดินจัดหาผู้รับเหมาเพื่อทำสัญญาขุดแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานให้แก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ
- สถานีพัฒนาที่ดินบันทึกความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการจนแล้วเสร็จ

บทที่ ๓ การคัดเลือกพื้นที่และรูปแบบการก่อสร้าง

พื้นที่ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ไร่กว่า ๑๐๐ ไร่ ต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตร และมีเอกสารสิทธิที่ดินที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้ออกให้ ได้แก่ โฉนดที่ดิน น.ส.๓ น.ส.๓ ก. น.ส.๓ ข. ส.ค.๑ น.ค.๓ กสน.๕ ส.ป.ก. ๔-๐๑ ส.ป.ก. ๔-๑๔ ส.ป.ก. ๔-๑๘ น.ส.๒ น.ส.๒ ก พื้นที่ คพช. และพื้นที่โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร รวมทั้งเอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออกจากรมป่าไม้และกรมอุทยาน เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน ขาดแคลนระบบที่จะจัดส่งน้ำไปถึงได้ตลอดปี และประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นประจำ หรือแล้งซ้ำซาก เงื่อนไขของโครงการต้องเป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ ตามระดับความเหมาะสมของดิน ได้แก่ ความชื้นน้ำของดิน (Permeability) x ปริมาณหินพื้น ที่ไหลอยู่บนดิน ความลาดชันของพื้นที่ไม่ควรเกิน ๑๕% และเป็นดินที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว เลว และเลวมาก หลีกเลี้ยงพื้นที่ที่เป็นดินทรายจัด พื้นที่เกลือขึ้นเป็นดินเค็ม สระน้ำความลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร คือ รูปแบบสระน้ำขนาด ๑,๒๖๐ ไร่. ในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน กรณีสระน้ำมีความลึก ๒-๓ เมตร โดยที่ W๑ คือความกว้างขอบสระน้ำ มีหน่วยเป็นเมตร W๒ คือ ความกว้างกันสระน้ำ L๑ คือ ความยาวขอบสระน้ำ L๒ คือ ความยาวกันสระน้ำ H คือ ความลึกของสระน้ำ

W1 = ความกว้างขอบสระ (เมตร)
W2 = ความกว้างกันสระ (เมตร)
L1 = ความยาวขอบสระ (เมตร)
L2 = ความยาวกันสระ (เมตร)
H = ความลึกของสระ (เมตร)

บทที่ ๔ กระบวนการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในพื้นที่ มีขั้นตอนดังนี้

- การรับสมัครเกษตรกร โดยประชาสัมพันธ์ข้อมูลการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ของกรมพัฒนาที่ดิน www.ddd.go.th ประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. หมอдинอาสา และผู้นำท้องถิ่น เกษตรกรที่สนใจ กรอกรายละเอียดความต้องการลงในใบสมัครตามแบบฟอร์มความต้องการแหล่งน้ำในไร่นา ให้แก่เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน หรือยื่นคำร้องขอรับบริการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานที่เว็บไซต์ของกรมพัฒนาที่ดิน www.ddd.go.th ภายใต้ลิงค์ https://www.ddd.go.th/WEB_Water/ เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน สํารวจความต้องการ จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเรียงลำดับความต้องการเป็นข้อมูลรวบรวมเก็บไว้

- เงื่อนไขการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกร มีเกณฑ์ ดังนี้ เกษตรกร มีความพร้อม สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขุดสระน้ำ บ่อละ ๒,๕๐๐ บาท เป็นเจ้าของพื้นที่ทำการเกษตร มีเอกสารสิทธิ และ มีหนังสือยินยอมให้เข้าดำเนินการก่อสร้าง กรณีเจ้าของร่วม ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมทุกคน กรณีเช่าพื้นที่ ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของพื้นที่ มีหนังสือแสดงความยินยอมกรณีเจ้าของที่ดินเป็นบิดา/มารดา และถึงแก่กรรม ยังไม่ได้มอบเอกสารสิทธิ์แต่มีการรับรู้กันภายใน

ครอบครัว ต้องมีหนังสือแสดงความยินยอมจากผู้เกี่ยวข้องภายในครอบครัวมากกว่า ๑ คน และยืนยันว่า บุคคลนั้นได้ทำการเกษตรในพื้นที่นั้นจริง

- การตรวจสอบพื้นที่ พื้นที่ทำการเกษตรมีเอกสารสิทธิที่ดินได้แก่ โฉนดที่ดิน น.ส.๓ น.ส.๓ ก. น.ส. ๓ ข. ส.ค.๑ น.ค.๓ กสน.๕ ส.ป.ก. ๔-๐๑ ส.ป.ก.๔-๑๔ ส.ป.ก. ๔-๑๘ น.ส.๒ น.ส.๒ ก. พื้นที่ คพช.พื้นที่ โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร เอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออก จากกรมป่าไม้และกรมอุทยาน อยู่นอกเขตชลประทาน มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ มีความเหมาะสม ของดินในการขุดสระน้ำ หลีกเสี่ยงพื้นที่ดินทรายจัด พื้นที่ดินเค็ม พื้นที่มีก้อนหินขนาดใหญ่ สระน้ำความ ลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร กรณีที่ขุดสระน้ำลึกเกิน ๓ เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน จัดกลุ่มเป้าหมายการจัดสรร พื้นที่ก่อสร้างโดยขนาดของกลุ่ม และการกระจายตัวของสระน้ำ ต้องเหมาะสมกับการบริหารจัดการ เครื่องจักรกล

- การยกเลิก และการสละสิทธิเข้าร่วมโครงการ แบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ

กรณีที่ ๑: สละสิทธิก่อนทำสัญญา

กรณีที่ ๒: สละสิทธิหลังจากการทำสัญญา

- กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง มี ๘ ขั้นตอน ประกอบด้วย

(๑.) การจัดทำร่าง TOR

(๒.) รายงานขอซื้อ/ขอจ้าง

(๓.) ดำเนินการจัดซื้อ/จัดจ้าง

(๔.) ขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้าง

(๕.) ทำสัญญาจัดซื้อ/จัดจ้าง

(๖.) ดำเนินการตามสัญญาจัดซื้อ/จัดจ้าง

(๗.) การส่งมอบงาน/ตรวจรับงาน ภายใน ๓-๕ วันทำการ หลังจากได้รับเอกสารการส่งมอบ งานพร้อมทั้งภาพ

(๘.) การเบิกจ่ายเงิน

**โดยเอกสารประกอบชุดเบิก ประกอบด้วย เอกสารประกอบการตรวจรับงานก่อสร้าง ภาพประกอบใช้ จำนวน ๓ ภาพ ประกอบด้วย ภาพก่อนขุดสระ ภาพสระที่ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยพร้อมป้ายเกษตรกร เจ้าของสระ ภาพสภาพสระน้ำที่สมบูรณ์ หนังสือรับมอบแหล่งน้ำ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน